

С. В. Фімар,
к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки, фінансів та обліку,
ПВНЗ "Європейський університет"
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0432-2587>
Д. О. Коваль,
аспірант кафедри економіки, фінансів та обліку,
ПВНЗ "Європейський університет"
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-8551-1828>

DOI: 10.32702/2306-6814.2026.2.255

ЕКОСИСТЕМА ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА МЕРЕЖЕВОЇ МІЖФІРМОВОЇ КООПЕРАЦІЇ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

S. Fimyar,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Economics,
Finance and Accounting, Private Higher Educational Establishment "European University"
D. Koval,
Postgraduate Student of the Department of Economics, Finance and Accounting,
Private Higher Educational Establishment "European University"

ECOSYSTEM AS AN INNOVATIVE FORM OF NETWORKED INTERFIRM COOPERATION:
UKRAINIAN AND INTERNATIONAL EXPERIENCE

У статті досліджено екосистему як сучасну інноваційну форму мережевої міжфірмової кооперації в умовах цифрової трансформації та зростаючої нестабільності економічного середовища. Обґрунтовано, що поєднання процесів мережевізації, кластеризації та цифровізації формує якісно нову модель взаємодії економічних агентів, орієнтовану на спільне створення цінності, обмін ресурсами та знаннями, а також розподіл ризиків. Узагальнено еволюцію теоретичних підходів до кооперації — від класичних концепцій поділу праці та спеціалізації до сучасних екосистемних і мережевих моделей. Проаналізовано погляди українських і зарубіжних дослідників щодо ролі бізнес-екосистем у підвищенні інноваційної активності, прискоренні трансферу технологій та забезпеченні довгострокової конкурентоспроможності підприємств. На основі узагальнення зарубіжного досвіду країн ЄС, США та інших інноваційно розвинених економік показано, що участь компаній в екосистемах істотно підвищує їхню адаптивність і стійкість до зовнішніх шоків. Наголошено, що для України розвиток інноваційних екосистем є важливим інструментом післявоєнного відновлення, структурної модернізації економіки, інтеграції у глобальні ланцюги створення доданої вартості та реалізації принципів сталого розвитку. Зроблено висновок, що екосистемний підхід до міжфірмової кооперації доцільно розглядати як стратегічну основу формування інноваційної моделі економічного зростання України.

The article examines the ecosystem as an innovative form of network-based interfirm cooperation in the context of digital transformation, increasing market uncertainty, and structural changes in the global economy. It is substantiated that the intensification of networking, clustering, and digitalization processes has led to the formation of a qualitatively new model of interaction among economic actors, based on partnership, openness, and the joint creation of value. The evolution of scientific approaches to interfirm cooperation is summarized, ranging from classical theories of division of labor and specialization to modern ecosystem and network concepts.

Special attention is paid to the ecosystem approach as a framework that enables firms to combine resources, competencies, and knowledge, reduce transaction costs, distribute risks, and increase adaptive capacity under dynamic competitive conditions. The paper analyzes the views of Ukrainian and foreign researchers regarding the role of business ecosystems in stimulating innovation activity, accelerating technology transfer, and ensuring long-term competitiveness of enterprises. Based on the generalization of international experience from the EU, the United States, and other innovation-driven economies, it is demonstrated that participation in ecosystems significantly improves firms' resilience, innovation performance, and integration into global value chains.

The study emphasizes that ecosystems create favorable conditions for open innovation by facilitating knowledge flows, cooperation between business, research institutions, and public authorities, and the development of shared competence clusters. Particular attention is given to the relevance of ecosystem development for Ukraine, especially in the context of post-war economic recovery, digital modernization, European integration, and the implementation of sustainable and circular economy principles. It is argued that the formation of effective innovation ecosystems can become a strategic tool for strengthening national economic security, enhancing regional development, and building a competitive, knowledge-based economy. The article concludes that the ecosystem approach to interfirm cooperation should be considered a key element of Ukraine's long-term innovation and growth strategy.

Ключові слова: інноваційна екосистема, міжфірмова кооперація, мережеві структури, цифрова трансформація, інноваційний розвиток.

Key words: innovation ecosystem, interfirm cooperation, network structures, digital transformation, innovation-driven development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

У сучасних економічних умовах, що характеризуються високим рівнем глобальної конкуренції, технологічною турбулентністю та прискоренням інноваційних процесів, проблема досягнення й збереження конкурентоспроможності підприємств набуває особливої актуальності. Для України ці виклики посилюються наслідками повномасштабної війни, структурними дисбалансами економіки, обмеженістю інвестиційних ресурсів та необхідністю післявоєнного відновлення на інноваційних засадах. У відповідь на зазначені виклики керівники підприємств дедалі частіше звертаються до інструментів міжфірмової кооперації, які дозволяють об'єднувати ресурси, знання та компетенції різних економічних агентів [4].

Однією з найбільш перспективних форм такої кооперації в умовах цифровізації та розвитку економіки знань є інноваційні екосистеми, що функціонують як мережеві структури взаємодії підприємств, науково-дослідних установ, стартапів, інвесторів і державних

інституцій. Зарубіжний досвід (США, країни ЄС, Південна Корея, Ізраїль) свідчить, що екосистемний підхід сприяє підвищенню інноваційної активності, прискоренню комерціалізації розробок і зростанню стійкості бізнесу. В Україні ж формування ефективних інноваційних екосистем перебуває на початковому етапі та стикається з низкою інституційних, фінансових і організаційних бар'єрів. Це зумовлює необхідність наукового осмислення екосистеми як інноваційної форми мережевої міжфірмової кооперації з урахуванням національних особливостей та кращих міжнародних практик.

Аналіз основних досліджень і публікацій Міжфірмова кооперація є предметом дослідження багатьох поколінь учених, починаючи з класиків економічної думки, що підтверджує її системоутворюючу роль у розвитку економіки. Ще наприкінці XVIII ст. А. Сміт, аналізуючи вплив поділу праці на результати виробництва, довів, що спеціалізація сприяє зростанню продуктивності, збільшенню обсягів виробництва та економії часу, створюючи передумови для кооперативних форм взаємодії між суб'єктами господарювання. Подальший розвиток цих ідей пов'язаний із працями Д. Рікардо, який у межах теорії порівняльних переваг обґрунтував економіч-

ну доцільність спеціалізації та міжнародного поділу праці, заклавши теоретичні основи міжфірмової й між-державної кооперації.

Вагомий внесок у теорію кооперації здійснив К. Маркс, який трактував виробничу кооперацію як форму спільної, планомірно організованої праці, що ґрунтується на поділі функцій і взаємодії учасників виробничого процесу. Така кооперація, на його думку, формує якісно нову виробничу систему, здатну генерувати додаткову продуктивну силу. У подальшому ці ідеї були розвинені М. Портером [7] у теорії конкурентних переваг, де кооперація, кластери та мережі розглядаються як ключові чинники підвищення інноваційності та конкурентоспроможності підприємств у глобалізованій економіці.

Сучасні українські дослідники значну увагу приділяють аналізу мережевих форм кооперації та інноваційних екосистем. Так, у працях О. Амоші, В. Геєця, Л. Федулової обґрунтовується необхідність розвитку національної інноваційної системи на засадах партнерства бізнесу, науки та держави, а екосистемний підхід розглядається як інструмент структурної модернізації економіки України. Дослідження І. Єгорова, Н. Іванової, С. Гринкевича акцентують увагу на інституційних обмеженнях міжфірмової кооперації, зокрема слабкій інтеграції наукового сектору з підприємницьким середовищем та недостатньому розвитку інноваційної інфраструктури.

У роботах українських учених також наголошується, що інтенсифікація міжфірмової кооперації зумовлена поєднанням економічних (інституціональна економіка, теорія трансакційних витрат, ресурсна концепція) та соціально-мережевих підходів (теорія ресурсної залежності, теорія мереж), які визначають принципи взаємодії учасників господарської діяльності. У цьому контексті інноваційні екосистеми розглядаються як сучасна форма еволюції міжфірмової кооперації, особливо актуальна для України в умовах цифрової трансформації та післявоєнного відновлення економіки.

ФОРМУВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування екосистеми як інноваційної форми мережевої міжфірмової кооперації та визначення її ролі в забезпеченні інноваційного розвитку й конкурентоспроможності підприємств в умовах цифрової трансформації економіки України з урахуванням зарубіжного досвіду.

Для досягнення поставленої мети у дослідженні передбачено вирішення таких завдань:

- узагальнити еволюцію наукових підходів до міжфірмової кооперації та мережевих форм взаємодії;
- проаналізувати сучасні тенденції мережевізації, кластеризації та цифровізації як чинники формування бізнес-екосистем;
- розкрити сутність екосистемного підходу та його відмінності від традиційних форм кооперації;
- дослідити вплив бізнес-екосистем на інноваційну активність, трансфер технологій і стійкість підприємств;
- узагальнити зарубіжний досвід функціонування інноваційних екосистем і визначити можливості його адаптації в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У сучасних умовах трансформації глобальної економіки спостерігається формування нових підходів до організації бізнес-процесів, зумовлених цифровою революцією, прискоренням інноваційних циклів, зростанням складності ринкового середовища та підвищенням рівня невизначеності. Ключовими тенденціями, що визначають еволюцію міжфірмової кооперації, є мережевізація, кластеризація та цифровізація, які в сукупності формують підґрунтя для розвитку екосистемного підходу як сучасної моделі взаємодії економічних агентів.

Мережевізація бізнесу передбачає перехід від ієрархічних, жорстко структурованих організаційних форм до гнучких мереж взаємопов'язаних суб'єктів господарювання. Основними перевагами такої кооперації є можливість швидкого встановлення та трансформації зв'язків між учасниками, досягнення мережевого синергетичного ефекту, підвищення стійкості до ринкових шоків, оптимізація витрат і диверсифікація ризиків. За оцінками зарубіжних дослідників, у країнах ЄС понад 60% інноваційно активних малих і середніх підприємств залучені до різних форм мережевої взаємодії, що істотно підвищує їхню конкурентоспроможність і експортний потенціал. В українських реаліях мережеві структури розглядаються як інструмент компенсації обмеженості фінансових і технологічних ресурсів, особливо в умовах післявоєнного відновлення та інтеграції у європейський економічний простір [5, с. 114].

Тісно пов'язана з процесами мережевізації тенденція кластеризації передбачає формування територіальних чи галузевих концентрацій взаємопов'язаних підприємств, науково дослідних і освітніх установ, органів державного управління та інфраструктурних організацій. Така концентрація не лише сприяє накопиченню знань, але й створює ефективне середовище для взаємодії, інноваційного обміну та співпраці, що значно підвищує продуктивність і конкурентоспроможність учасників кластерів.

Міжнародний досвід засвідчує значну роль кластерів у формуванні доданої вартості і стимулюванні інновацій. Наприклад, у провідних країнах Європейського Союзу (Німеччина, Нідерланди, Швеція) та у Сполучених Штатах Америки частка кластерів у створенні галузевої доданої вартості коливається в межах 20—40% у ключових секторах економіки, що свідчить про їхню високу економічну ефективність. У Південній Кореї та Ізраїлі, де державна політика спеціально спрямована на підтримку технологічних кластерів, інноваційна активність компаній у межах кластерних утворень часто перевищує показники ізольованих підприємств на 40—60%, що відображено у збільшенні кількості патентних заявок, впроваджених технологій та міжнародних експортних контрактів [9].

Такий позитивний вплив кластеризації багато в чому пояснюється ефектом синергії: компанії отримують доступ до спільних технологічних платформ, спільних R&D центрів, навчальних програм, ланцюгів постачання та нових ринків збуту. Фортифікація інноваційних зв'язків прискорює трансфер знань і скорочує час комерціалізації розробок, що особливо важливо для високотехнологічних секторів економіки.

В Україні кластерний підхід поступово інтегрується в реальні практики розвитку економіки. За останні роки з'явилися численні ініціативи у секторах інформаційних технологій (наприклад, IT кластер у Львові), агропромисловому комплексі (AgroTech кластер в Центральному регіоні), харчовій та переробній промисловості, машинобудуванні та суміжних галузях. Такі кластери сприяють не лише концентрації компетенцій, але й синхронізації зусиль бізнесу, науки та державних структур, що створює передумови для формування повноцінних регіональних інноваційних екосистем.

Формування цих екосистем стимулює не лише кількісне зростання, але й якісну трансформацію економічних відносин. Зокрема, спільні R&D проєкти, участь у міжнародних програмах фінансування (наприклад, Horizon Europe), створення міжрегіональних ланцюгів створення вартості та інтеграція у глобальні виробничі мережі сприяють активному обміну знаннями, кадровим потенціалом та передовими технологіями. Це, у свою чергу, посилює інноваційну активність учасників кластерів, сприяє комерціалізації розробок і підвищує конкурентоспроможність українських підприємств на міжнародних ринках.

Цифровізація, у свою чергу, виступає системоутворюючим чинником сучасних екосистем. Вона охоплює не лише автоматизацію бізнес-процесів і використання цифрових технологій, а й радикальну трансформацію бізнес-моделей, каналів комунікації та механізмів створення цінності. За даними міжнародних аналітичних центрів, у цифрових екосистемах формується до 70% нових інноваційних продуктів у високотехнологічних секторах, що підтверджує зростаючу роль платформених рішень і спільного використання даних. Для України цифрові екосистеми є важливим інструментом прискореного розвитку, особливо з огляду на успішні кейси у сфері GovTech, FinTech та IT-послуг.

Поєднання зазначених тенденцій зумовило формування екосистемного підходу до міжфірмової кооперації. У межах цього підходу бізнес-екосистема розглядається як відкрите, динамічне середовище взаємодії різномірних акторів, здатне до саморегуляції, адаптації та еволюції. Аналогія з біологічними екосистемами використовується для пояснення здатності таких систем накопичувати стійкість, витримувати зовнішні шоки та забезпечувати довгострокове зростання. Зарубіжні дослідження свідчать, що понад 50% компаній, які не інтегровані в екосистемні структури, припиняють діяльність протягом перших п'яти років існування, тоді як участь в екосистемах істотно підвищує шанси на виживання та розвиток [4].

Важливою характеристикою бізнес-екосистем є їхня відкритість до нових учасників, обміну знаннями, технологіями та іншими ресурсами. Формування спільних кластерів компетенцій, розвиток спільної ресурсної економіки, узгодження бізнес-моделей і створення інтегрованих ланцюгів доданої вартості дозволяють підвищити гнучкість управління, зменшити індивідуальні ризики та забезпечити колективне реагування на виклики зовнішнього середовища.

Багато зарубіжних досліджень наголошують на тому, що бізнес-екосистеми створюють найбільш спри-

ятливе середовище для розвитку відкритих інновацій та ефективного трансферу технологій. Особливість екосистем полягає в їхній відкритості до зовнішніх джерел знань, що дозволяє інтенсифікувати потоки інформації та досвіду між підприємствами, науково-дослідними та освітніми установами, стартапами та державними інститутами підтримки інновацій. Така взаємодія сприяє зростанню мотивації до міжфірмової кооперації, підвищує ефективність спільних досліджень і розробок та значно прискорює процес комерціалізації інноваційних рішень. Зарубіжні приклади показують, що активна участь у відкритих екосистемах підвищує конкурентоспроможність компаній на глобальних ринках і забезпечує доступ до нових технологій, фінансових ресурсів та міжнародних партнерських мереж.

Окремим напрямом розвитку екосистем є інтеграція принципів циркулярної економіки та промислового симбіозу, що передбачає повторне використання ресурсів, оптимізацію матеріальних потоків і мінімізацію відходів. За даними Європейського Союзу, близько 25% промислових підприємств країн-членів уже залучені до промислово-симбіотичних ланцюгів, що забезпечує економію сировини, енергії та скорочення екологічного навантаження. У контексті України впровадження подібних підходів має не лише економічне значення, а й суттєвий соціально-екологічний ефект, оскільки сприяє сталому розвитку, зменшенню шкідливого впливу на навколишнє середовище та формуванню нових моделей державно-приватного партнерства. Це особливо актуально у період післявоєнної відбудови, коли необхідно одночасно стимулювати економічне зростання, підтримувати інноваційну активність підприємств та забезпечувати відновлення і модернізацію промислової інфраструктури [8].

Таким чином, інтеграція відкритих інновацій, циркулярної економіки та промислового симбіозу в межах екосистем створює синергетичний ефект: вона забезпечує більш швидке поширення знань, стимулює кооперацію між різними акторами, підвищує ефективність виробничих та інноваційних процесів і водночас зміцнює соціально-екологічну відповідальність бізнесу. В Україні формування таких екосистем може стати стратегічним інструментом підтримки інноваційного розвитку, підвищення конкурентоспроможності національних підприємств і інтеграції країни у глобальні інноваційні та технологічні ланцюги створення доданої вартості.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Таким чином, екосистемний підхід до міжфірмової кооперації виступає однією з найбільш перспективних форм організації економічної взаємодії в умовах цифрової трансформації, глобальної конкуренції та зростаючої невизначеності. Поєднання мережевізації, кластеризації та цифровізації формує якісно нове середовище співпраці, що забезпечує підвищення інноваційної активності, ефективніший розподіл ресурсів і зниження ризиків для окремих учасників. Зарубіжний досвід переконливо свідчить, що залучення підприємств до бізнес-екосистем сприяє їхній адаптивності, прискорює

трансфер технологій та підвищує конкурентоспроможність на національних і міжнародних ринках. Для України розвиток інноваційних екосистем має особливе значення в контексті післявоєнного відновлення, структурної модернізації економіки та інтеграції до європейського економічного простору. Формування ефективних екосистем на засадах відкритості, партнерства та циркулярної економіки здатне стати дієвим інструментом сталого економічного зростання та довгострокової економічної безпеки держави.

Література:

1. Аднер, Р. (2017). Екосистема як структура. *Academy of Management Review*, 42 (1), 139—145. DOI: 10.5465/amr.2016.0154
2. Карманова, О.О. (2023), Державне регулювання інноваційно-інвестиційного розвитку: досвід України, *Економіка та держава*, вип. 8, С. 23—34. DOI: <https://doi.org/10.32782/etd.2023.8.03>
3. Січкаренко К. О. Мережева організація інноваційної діяльності: Наукова доповідь. Київ: ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України". 2015. URL: <http://ief.org.ua/docs/sr/289.pdf>
4. Фімар С.В., Коваль Д.О. Організаційна ефективність інноваційних екосистем: статистична оцінка в контексті міжнародних порівнянь *Ефективна економіка*. 2025. № 7 DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.7.81>
5. Фімар С.В., Коваль Д.О. Механізм розвитку кооперації підприємств в масштабі національної економіки *Розвиток міста* № 2 (02), 2024 — КНДУ "Науково-дослідний інститут соціально-економічного розвитку міста", 2024. — С.113—120. DOI 10.32782/city-development.-2024.2-14
6. Etzkowitz, H. and Leydesdorff, L. (2000), The Dynamics of Innovation: From National Systems and "Mode 2" to a Triple Helix of University-Industry-Government Relations, *Research Policy*, vol. 29, no. 2, pp. 109—123. DOI: DOI: 10.1016/S0048-7333(99)00055-4
7. Porter, M.E. (1998), Clusters and the New Economics of Competition, *Harvard Business Review*, vol. 76, no. 6, pp. 77—90. DOI: <https://doi.org/10.1225/98061005>
8. Global Innovation Index 2024: The World's Most Innovative Economies / World Intellectual Property Organization. 2024. 416 с. URL: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2024-en-gii-2024-main-report.pdf>
9. Jaruzelski B. Why Silicon Valley's Success Is So Hard to Replicate"). URL: <https://www.scientificamerican.com/article/why-silicon-valleys-success-is-so-hard-to-replicate/>
3. Sichkarenko, K. O. (2015), Merezheva orhanizatsiia innovatsiinoi diialnosti: Naukova dopovid. [Network organization of innovative activity: Scientific report], DU "Instytut ekonomiky ta prohnozuvannia NAN Ukrainy", Kyiv, Ukraine, Available at: <http://ief.org.ua/docs/sr/289.pdf>
4. Fimyar, S.V. and Koval, D.O. (2025), "Organizational efficiency of innovation ecosystems: statistical evaluation in the context of international comparisons", *Effective Economy*, vol. 7, pp. 81—92. <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.7.81>
5. Fimyar, S.V. and Koval, D.O. (2024), "Mechanism for developing enterprise cooperation at the scale of the nationaleconomy", *City Development*, vol. 2 (02), pp. 113—120. <https://doi.org/10.32782/city-development.-2024.2-14>
6. Etzkowitz, H. and Leydesdorff, L. (2000), "The Dynamics of Innovation: From National Systems and 'Mode 2' to a Triple Helix of University-Industry-Government Relations", *Research Policy*, vol. 29 (2), pp. 109—123. [https://doi.org/10.1016/S0048-7333\(99\)00055-4](https://doi.org/10.1016/S0048-7333(99)00055-4).
7. Porter, M.E. (1998), "Clusters and the New Economics of Competition", *Harvard Business Review*, vol. 76 (6), pp. 77—90. <https://doi.org/10.1225/98061005>.
8. World Intellectual Property Organization (2024), "Global Innovation Index 2024: The World's Most Innovative Economies", available at: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2024-en-gii-2024-main-report.pdf> (Accessed 25 December 2025).
9. Jaruzelski, B. (2014), "Why Silicon Valley's Success Is So Hard to Replicate", available at: <https://www.scientificamerican.com/article/why-silicon-valleys-success-is-so-hard-to-replicate/> (Accessed 11 December 2025).

Стаття надійшла до редакції 06.01.2026 р.

<https://nayka.com.ua>

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б») Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292

e-mail: economy_2008@ukr.net

viber: +38 050 3820663